

INAUGURACIÓ DEL CURS 2004-2005
DISCURS DE LA RECTORA DE LA UPF,
M. ROSA VIRÓS

Molt Honorable Sr. Pasqual Maragall, president de la Generalitat de Catalunya;
Excel·lentíssim Sr. Joan Clos, alcalde de Barcelona;
Honorable Sr. Carles Solà, conseller d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació;
Honorable Sra. Marina Geli, consellera de Salut;
Excma. Sra. Mercè Sala, presidenta del Consell Social de la Universitat Pompeu Fabra;
Sr. Juan Carlos Izpisúa, director del Laboratori d'Expressió Gènica del Salk Institute i responsable de l'Institut de Medicina Regenerativa de Barcelona-Catalunya;
benvolguts rectors de les universitats catalanes;
distingides autoritats; membres de la comunitat universitària de la Universitat Pompeu Fabra,
amigues i amics,

És per a mi una responsabilitat institucional i un goig personal celebrar avui amb tots vosaltres i amb el president de la Generalitat no només la inauguració de curs d'aquesta universitat sinó també, com és tradició, el de totes les universitats de Catalunya.

Permeteu-me, breument, compartir amb vosaltres algunes reflexions i esperances que em semblen rellevants davant l'aposta per fer de la renovació de l'educació l'eix de millora del país que figura en el programa de l'actual Govern, en sintonia amb el compromís assumit també públicament pel nou Govern de l'Estat.

Aquesta renovació passa, com s'ha promès, perquè el procés educatiu sigui considerat íntegrament en el marc d'una nova definició del projecte d'universitat que volem per al futur.

Sens dubte són molt bones notícies la proposició del Govern central d'un model estable de finançament; l'augment del nombre de beques; la coordinació entre el sistema universitari públic i tots els organismes científics d'investigació i de R+D+I existents; així com, per part de la Generalitat, l'assumpció del deute contret per les universitats de Catalunya. De tot això sembla deduir-se una efectiva voluntat transformadora, que hem de celebrar.

Catalunya, tots ho sabem, ha estat pionera de la renovació educativa. Recordem Ferrer i Guàrdia, les escoles de la República, la Universitat Autònoma, el moviment Rosa Sensat, etc. És lògic que vulguem ara marcar pautes innovadores tot utilitzant l'Espai Europeu d'Ensenyament Superior per introduir un canvi substancial. Però hem de tenir cura de no imposar una solució única no prou negociada amb els actors implicats. Cal una certa flexibilitat que generi el consens majoritari de la comunitat universitària.

Si bé és cert que el projecte Bolonya respon a la necessitat de facilitar la mobilitat de professors, estudiants i professionals dintre d'Europa, també ho és que una de les claus bàsiques de l'èxit és que els professors creguin en la reforma i que un nombre significatiu d'ells aposti de veritat per assumir l'esforç que representa redissenyar programes, aprendre noves tècniques pedagògiques, atendre els alumnes d'una manera més personalitzada; en una paraula —i aquest és el nucli dur de la renovació pedagògica—, que aposti per desvetllar en els estudiants la passió pel coneixement i per fomentar l'aprenentatge actiu, més que no pas la recepció passiva de les classes. Em temo, però, que de moment estem lluny de tractar el tema amb prou rigor, perduts com estem en discussions pertinents, però bizantines, sobre l'estructura de les titulacions universitàries (3+2, 4+1, etc.) Cal incentivar, doncs, els que assumiran de grat el repte d'abandonar el món reclòs i segur dels hàbits de sempre.

Un altre punt que és altament sensible és la flexibilitat amb què les universitats han de dissenyar, en ús de la seva autonomia, el seu propi perfil docent, el seu nivell d'exigència, la seva tradició investigadora, és a dir, el seu propi tarannà, que sigui alhora expressió del conjunt sense que de cap manera limiti la llibertat acadèmica individual; que representi, en definitiva, la negació de tot pensament únic imposat per

uns quants. Precisament aquest any el cartell que ens ha fet l'artista Soledad Sevilla pensant en el que és en profunditat la universitat consisteix en un cel nocturn ple de signes ortogràfics i de puntuació, i ens ve a dir que aquests signes universals de tota escriptura són els que justament serveixen, alhora, per ajustar i matisar cada expressió individual.

Són tantes les missions que assumeixen actualment les universitats que no és bo que totes elles estiguin tallades amb el mateix patró. La riquesa i la complementarietat resideixen en el fet que cada organització acadèmica sigui lliure de decidir, en l'ampli marc d'objectius possibles, quins d'ells prioritzarà i quines estratègies aplicarà per assolir-los.

L'Administració ha de trobar un punt d'equilibri entre, d'una banda, el respecte a la diferència i la innovació i, d'altra banda, la responsabilitat de racionalitzar el mapa universitari i de controlar el bon ús dels recursos públics a través d'auditories econòmiques i ètiques en què es valori també la responsabilitat de les universitats de crear coneixements que siguin no només rigorosos i contrastats, sinó també pertinents, és a dir, que directament o indirectament contribueixin a solucionar o a millorar els problemes de la societat per tal de canviar un món encara tremendament injust. Perquè la universitat no pot renunciar a la defensa dels drets humans i d'una societat democràtica i universalment solidària.

És evident que l'esforç que es va iniciar amb la LUC per tal de millorar el finançament de les universitats catalanes continua amb el nou Govern de la Generalitat. Però també és cert que, des de fa temps, els estats es veuen impotents per finançar correctament la universitat pública (docència reglada, investigació bàsica, manteniment d'edificis, etc.). Això provoca una lluita per la subsistència que crea una cultura perversa, en què les universitats es desgasten per tensions entre elles i amb la Conselleria corresponent per millorar la seva posició. Ha estat molt negatiu un model de finançament que en la pràctica és de distribució i no de cost, i en el qual els compromisos adquirits en els contractes programa i els resultats obtinguts només són considerats de manera testimonial. Això ha creat un clima poc cooperatiu, on predomina la desconfiança.

M'atreviria a demanar que entre tots siguem capaços de dibuixar el mapa de la Catalunya del coneixement, on s'expressi sobre el territori la xarxa d'universitats, els centres de recerca, els parcs tecnològics i els centres d'innovació i es dissenyin les connexions existents i les que podrien ser realitat en un futur pròxim, en el benentès que les fronteres polítiques no han de representar un impediment dins la idea innovadora de l'euroregió. Potser en un país petit en què tot pot estar a una hora de distància i on les universitats poden tenir un perfil diferenciat no hauria de ser difícil endreçar el panorama universitari. Això sí, dedicant-hi un finançament adequat. Cal, doncs, un millor desplegament i una complementarietat de les diferents universitats en el territori, de tal manera que el fet de ser universitari prevalgui per damunt de la pertinença a un determinat centre.

Em sembla molt més interessant pensar en termes de país, de ciència, de cooperació, de bon ús dels recursos públics que no pas perllongar la situació actual, en què els equips rectorals dediquem esforços dignes de millor causa a dissenyar campanyes de màrqueting i a tenir una presència constant als mitjans de comunicació per atreure uns centenars d'estudiants més.

Fem, doncs, aquest mapa, i apliquem el nou model de finançament estable promès per l'Estat, però benvingut sigui també el finançament privat al servei de l'interès comú que defensa la universitat. Avui ens acompanyen algunes empreses que han entès molt bé el seu paper de foment de la innovació en la recerca i que serveixen, amb generositat, l'interès general.

Gràcies. Moltes gràcies a tots els qui heu fet possible aquest acte i a tots vosaltres us agraeixo molt la vostra presència i la vostra atenció.